

ÚJ GORKIJ-FILM

„Túlzás nélkül jóslhatjuk, hogy ezt az új találmányt széles körben fogják alkalmazni... De elég mély-e a hatása ahhoz a fokozott idegfeszültséghez képest, amelyet kivált?... A cinématograph... részben tovább finomítja az idegeket, részben eltompítja őket! Az általa nyújtott különös és fantasztikus élmények utáni szomjú-ság egyre nőni fog...”

A fiatal Gorkij, aki az 1896. évi nyizsnij-novgorodi vásáron találkozott először a „nagyyszerű újdonsággal”, egyike volt a világ legelső filmkritikusainak. Idézett sorai egyaránt visszatükrözik lelkesedését és skeptizmusát. A forradalom után nyomban nagysza-

bású terveket készített: filmsorozatban szerette volna bemutatni az emberiség történetét. Tervei torzók maradtak, a viszonylag szerényebb igényű *Az új világ egy napja* is csak halála után valósult meg. Talán nem túlzás, ha azt mondjuk: legjobb forgatókönyvei — szépirodalmi művei.

Gorkij elbeszélései-nek és regényeinek olvasásakor gyakran érezzük, hogy egy-egy jelenet, valomás, szimbólumrendszer szinte kiált a vászon után, minden változtatás nélkül beállítható. Az író fűtött, képszerű látásmódja, soktervű jelentésrendszere, az emberi hangot és intonációt híven követő fogalmazásmódja, külö-

nös érzéke a tömegek mozgatása iránt — megannyi kincs a bátor filmrendező számára. Mert mindezek ellenére is merészség és erő kell hozzá, hogy a rendező egyúttal Gorkij súlyos, filozófikus mondanivalóját is kövesse, a film eszközeivel adja vissza a forradalom előtti orosz élet és orosz ember valóságát és kettősségét. „A mi életünk nemcsak azért megdöbbentő, mert minden állati durvaság dúsán búrjándzik benne, hanem azért is, mert ezen a rétegen mégiscsak győzedelmesen tör át az, ami tiszta, egészséges, teremtő erejű”. Ezeket a sorokat önéletrajzi trilógiájában írta Gorkij — de azok egész életművé-

Jelenet az Orosz földön című filmből

Jelenet F. Filippov Orosz földön című filmjéből

nek szemléletét meghatározzák.

Azok a Gorkij-filmek váltak igazi remekművekké (Pudovkin *Anyá*, Mark Donszkoj; (Gorkij önéletrajzi ciklusa), amelyeknél Gorkij alkotása gondolatilag hűséges, megoldásokban elfogulatlan rendezővel találkozott. Akadtak azonban fáradtabb utánérzések is, amelyek éppen azért vettek el sokat Gorkij művéből, mivel nem tudtak hozzáadni semmit.

Az új, forgatás alatt álló Gorkij-film rendezője a tapasztalt, idős

F. Filippov, aki a *Cselkas* című elbeszélés megfilmesítésével már megmutatta, hogy bele tudja magát élni Gorkij világába. Újabb koncepciója eredetinek és logikusnak mondható: Gorkij forradalom előtti elbeszéléseiből állít össze egységes filmet, amelyben megjeleníti magát a főhőst, az elbeszélőt, a fiatal Gorkijt is. Ez a terv nem mond elient Gorkij szándékainak, hiszen elbeszéléseit csaknem kivétel nélkül egyesszám első személy-

ben írta, és kirajzolódik belőlük az ifjú „narrátor”, az egészséges ösztönű, töprengő Aljosa alakja, aki „azért jött a világra, hogy ne adja be a derekát”.

Gorkij fiatal éveiben keresztül-kasul bejárta a „szent” Oroszországot, Kazanytól Tbiliszig, leginkább gyalog, mezítláb, egyszer rendőrségi fogdában, máskor felborult csónak alatt éjszakázva. Megismerte az „ötödik rend” életét, az utakat ellepő, kolduló, lopakodó, prédikáló vándorokat, utcalányokat,

Középen A. Loktyev, Aljosa Peskov megszemélyesítője

az élet kitzasztottjait. Hallgatta eretnek legendáikat, világmegváltó terveiket, töredezett, zavaros gondolataikat az orosz ember sorsáról. Sokféle munkát próbált, volt rakodómunkás és pekinas, dolgozott szentképfestő műhelyben és hajószakács inasaként. Ismerte az örömmel végzett munka boldogságát, de a kényszerből végzett robot megalázó gyötrelmeit is. „Emlékezetem búsan számlálja a sok-sok orosz férfit és nőt, akik meddően, értelmetlenül pusztultak el, és szívemet kegyetlen, sötét fájdalom szorítja össze, gyógyíthatatlan-

V. Paulusz, a félkegyelmű püpos szerepében

Aljosa — A. Loktyev a film egyik jelenetében

az író egyik elbeszélés-ciklusa után az *Orosz földön* címet kapta. Az említett műveket Gorkij mintegy két évtized leforgása alatt írta. A választás mégis szerencsés: ezekben a művekben sok az önéletrajzi elem, mondanivalójuk különösen reliefszerű, és nincs ismétlődés sem. Az *Egy-szer ősszel* az első szerelem bánatos-szép emléket idézi („ezek voltak az első női csókok, amelyekkel az élet megajándékozott és ezek voltak a legédesebb csókok, mert a többiért mindenért borzalmasan drágán megfizettem, és jóformán mégsem adtak semmit”). A novella hősnőjét, Natasát, Natalja Velicsko játssza — sok finom, lírai hangvétellű szerep után ezúttal utcalányt. R. Filippov játssza Konovalovot, ezt a nagy erejű és tehetségű, korán elkallódó embert. („Tudod, néha rámjön a szomorúság. De olyan szomorúság, öcsém, hogy

nul...” „Hamarosan másféle emberek jönnek, bátor, becsületes, erős emberek... hamarosan!” Mindkét mondatot Gorkij írta — csaknem egy időben.

Igen nehéz munkába kezdett tehát a szovjet forgatócsoport. Egyfelől a fiatal Gorkij nyomdokain meg kell tennie az egész hosszú utat Kazanytól Közép-Oroszországon, a Krímen, Kubányon és Tbiliszin keresztül; másrészt meg kell őrizni a gorkiji mon-

danivaló kettős tartalmát — a valóságos orosz élet sötét színeivel, naturalista eszközökkel jelzett képét, és a rongyokban is biza-kodó emberek romantikus reményét. Ehhez járul a főhős-narrátor, Aljosa bonyolult fejlődés-rajza, fokozatos világ-és önmegismerése.

A film hét epizódra (elbeszélésre) épül: *Egy-szer ősszel*, *Konovalov*, *Huszonhat férfi — egy lány*, *Utitársam*, *Az asz-szony*, *Körmenet* és *Só-munkások*. Maga a film

A herceg: G. Kaftadarze. Aljosa: A. Loktyev

Jelenet az Orosz földön című filmből

olyankor akár meghal-
nék. Mintha egymagam
volnék az egész terem-
tett világban, s rajtam ki-
vül nem volna élő lélek
a földön... Ez alighan-
nem valami beteg-
ség...”)

Az *asszony* hősnője, a
messziről jött orosz zaryani
nő (L. Csurszina alakítja)
Konovalov méltó párja.
Tatyána szerető férjéről,
gyermekéről ábrándoz-
zott, „új falut akart épí-
teni a földön, új, szép
életet akart teremteni”
és a sorsa — hat év Szibé-
ria.

A *Körmenet* című
részletben megjelenik
Joann Kronstadtszkij
baljós alakja (Ivan La-
pikov), a forradalom
előtti évek fanatikusan
prédikátora, a forradal-
márok és Lev Tolsztoj
kiátkozója hitelesnek tű-
nik a képeken: érezzük
erejét, de azt a megve-
tést is, amit az általa el-
bódított emberek iránt
érez.

L. Csurszina, Tánya alakí-
tója

Ebben az epizódban
gondolkodik el Aljosa az
ember alkotta szépség és
az emberi élet keserű
ellentétén: „Aranykupo-
lás templomtetők, kék
égbolt —, micso!a szép-
ség, ha meggonjolja az
ember! Dehát akkor
miért él az egyszerű
ember oly nehezen eny-
nyi szépség között?”

A film szereplőit a
rendező hosszas keresés
után választotta ki —
hat albumot töltött meg
próbafelvételeivel. Kü-
lönösen szigorú próbák

előzték meg a főhőst, Al-
josát alakító színész ki-
választását. Loktyev —
az eddig látott képek ta-
núsága szerint — aikat-
lag, mozgásában, fejhor-
dozásában is; döbbenet-
esen emlékeztet a fiatal
Gorkijra.

Lehetséges, hogy mire
előzetes beszámolóink
megjelenik, a film már
el is készül; minden-
esetre kíváncsian várjuk
a jelentős, igényes vál-
talokozás eredményét.

BAKCSI GYÖRGY

